

שכר פועל שעובד ביי"נ

א. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף סב עמוד א

מתני': השוכר את הפועל לעשות עמו בין נסך שכרו אסור. שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת, אע"פ שאמר לו: העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום שכרו מותר. השוכר את החמור להביא עליה יין נסך שכרה אסור: שכרה לישב עליה, אע"פ שהניח עובד כוכבים לגינו עליה שכרה מותר.

גמ'. מ"ט שכרו אסור. אילימא הואיל ויין נסך אסור בהנאה, שכרו נמי אסור, הרי ערלה וכלאי הכרם דאסורין בהנאה, ותנן: מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. אם נאמר שגם הנאה כזו, שאינה מגוף האיסור, אלא השתכרות מעבודה הקשורה לאה"נ גם אסורה, א"כ גם דמי המכירה שלהם, שהם השתכרות עקיפה מא"ה צריכה להיות אסורה, והרי למדנו שכסף המכירה שלהם מותר בהנאה (רמב"ן)¹.

אלא, הואיל ותופס את דמיו כעבודת כוכבים.

מתרצת הגמ' שיין נסך חמור יותר, שהוא כעכו"ם, והרי כסף מכירת עכו"ם אסור בהנאה, ולכן הנאה עקיפה כזו גם אסור.

והרי שביעית דתופס את דמיה, ותנן: האומר לפועל הילך דינר זה, לקוט לי בו ירק היום שכרו אסור, לקוט לי ירק היום שכרו מותר.

הבינה הגמ' (רש"י) שההבדל בין "לקוט לי ירק", שהדינר הוא שכר עבודה לפועל, ולכן אינו נתפס בק"ש ומותר, ואילו "לקוט לי בו ירק", הכוונה שהדינר הוא תמורת הירק (מכירה) ונתפס בק"ש ואסור. ומקשה הגמ', א"כ למה שכר העבודה מותר בשביעית ואסור ביי"נ.

א"ר אבהו א"ר יוחנן: קנס הוא שקנסו חכמים בחמרין וביין נסך.

באמת הנאה עקיפה כזו של שכר עבודה, אינה אוסרת הדמים, אלא שקנסו ביין נסך ובחמרין העושים הובלת פירות שביעית, ואילו בפועל העובד בפירות שביעית לא קנסו, כדברי רבא בהמשך. יין נסך, הא דאמרן. חמרין מאי היא. דתניא: החמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית שכן שביעית;

מאי שכן שביעית. אילימא דיהיבין להו שכר מפירות שביעית, נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית, והתרה אמרה: לאכלה ולא לסחורה. ואלא דקדוש שכן בקדושת שביעית. ומי קדוש והתניא: האומר לפועל הילך דינר זה ולקוט לי ירק היום שכרו מותר, לקוט לי ירק בו היום שכרו אסור.

אמר אביי: לעולם יהיבין ליה שכר מפירות שביעית, ודקא קשיא לך לאכלה ולא לסחורה. דיהביה ניהליה בצד היתר, כדתנן: לא יאמר אדם לחבירו העלה לי פירות הללו לירושלים לחלק, אבל אומר לו העלם לאוכלם ולשתותם בירושלים, ונותנין זה לזה מתנה של חנם. ורבא אמר: לעולם דקדוש בקדושת שביעית, ודקא קשיא לך פועל, פועל דלא נפיש אגריה לא קנסוהו רבנן, חמרין דנפיש אגריהו קנסו רבנן בהו. ומתני', חומר דין נסך שאני.

ולמסקנת הגמ' הסיבה ששכר הפועל הסוחר חביות יין נסך אסור, קנס משום חומרת יי"נ. ואילו שכר החמרין המובילים פירות שביעית, אסור, כי קנסו אותם שלא יעבדו בפירות שביעית, אולם את הפועל המלקט ירקות בשביעית לא קנסו בכדי חייו.

¹ חידושי הרמב"ן מסכת עבודה זרה דף סב עמוד א

פ"י כל שאסור בהנאה אף הנאת גרמתו אסורה בהנאה אע"פ שאינה דמים לו. והרי ערלה וכלאי הכרם דאסורי בהנאה ותנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. לפי שאין תופסין את דמיהן ודמים הללו כמתנה הן בידו של זה, וכן מפורש בירושלמי במס' קידושין (פ"ב), ואין אנו אוסרין הנאה זו מפני שהיא גרמת איסורי הנאה ומחמתם באו לידו, אף שכר פעולה ביין נסך למה אסרוהו. אלא הואיל ותופס דמיו בכלל חליפין כע"ז, גזרו על שכר פעולה מפני שנראה כמחליף, והרי שביעית וכו'.

משמע שהגמ' הבינה שלא החמרים, ולא הפועל המלקט ירקות שדה, ולא הפועל הסוחר חביות י"נ, עושים עבודה אסורה, אלא יש כאן קנס של חכמים שלא יעבדו ביי"נ. ולא יסיעו לסוחר שביעית, ואילו את שכר הפועל המלקט ירקות לא קנסו ששכרו מועט.

והנה הרמב"ם כתב כי הפועל המעמיס חביות י"נ שכרו אסור כי ע"ז תופסת דמיה, למרות שבגמ' למסקנה נדחה ההסבר הזה מפני ההסבר שקנסו שכר הפועל העובד ביי"נ. וכן הקשה הלחם משנה². ותירץ, שה"לפיכך", שכותב הרמב"ם מדבר על מה שכתב לפני כן שהחמירו בסתם יינם לעשותו כיון נסך, ולפיכך גם השוכר את הפועל לעבוד ביין סתם, שכרו אסור, אלא שא"כ אין זה קשור לכך שעכו"ם תופס דמיו, ועיקר ההלכה ששכר פועל בעכו"ם אסור מחומרת עכו"ם, חסר מן הספר.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יג הלכה טו

כבר ביארנו שכל דבר שהוא אסור בהנייה אם עבר ומכרו דמיו מותרין חוץ מעכו"ם ומשמשיה ותקרובת שלה ויין שנתנסך לה, והחמירו חכמים בסתם יינם להיות דמיו אסורין כדמי יין שנתנסך לעכו"ם לפיכך עכו"ם ששכר את ישראל לעשות עמו ביין שכרו אסור.

גם החילוק בין פועל הלוקט ירק בשביעית, ששכרו מותר, לחמירין המובילים סחורה בשביעית, ששכרם שביעית, למסקנת הגמ', היא שריחמו על הפועל שיוכל לקנות אוכל.

אולם הרמב"ם מעמיד את הברייתא של החמרים, ששכרם שביעית, כאשר הם עושים מלאכה אסורה, ואילו על הפועל ששכרו מותר לא כותב שעשה מלאכה האסורה בשביעית.

וא"כ למה בכלל יש לגזור על הפועל, מה עוד שהגמ' כלל אינה מחלקת בין סוג העבודה.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ו הלכה יב

האומר לפועל הא לך איסור זה ולקט לי ירק היום שכרו מותר ואינו כדמי שביעית, אלא מוציאו בכל מה שירצה, ולא קנסו הפועל להיות שכרו כדמי שביעית, ואם אמר לו לקט לי בו היום ירק, ה"ז כדמי שביעית ואינו מוציאו אלא באכילה ושתייה כפירות שביעית.

הלכה יג

החמרים העושים בפירות שביעית מלאכת שביעית האסורה, כגון שהביאו יותר מדאי הרי שכרן כדמי שביעית, ודבר זה קנס להם, ומפני מה קנסו בשכר החמרים ולא קנסו בשכר הפועל, מפני ששכרו מעט לא קנסו בו משום כדי חייו.

ואמנם הרמב"ם³ מעמיד שגם החמרים אין עבודתם אסורה, אלא תקנו שינהגו בפירות בק"ש שמא יתנו להם שכר מפירות שביעית, אלא שהוא מביא מהירושלמי שמדובר בפירות שביעית

² לחם משנה הלכות מאכלות אסורות פרק יג הלכה טו

כבר ביארנו שכל דבר שהוא אסור בהנייה וכו'. לכאורה נראה דרבינו תולה איסור השכר בתפיסת הדמים מפני שדמיו אסורים לכך אסור שכ"כ כבר ביארנו וכו' לפיכך עכו"ם ששכר את ישראל לעשות ביין עמו שכרו אסור. וקשה על זה דהא בגמ' ר"פ השוכר את הפועל (דף ס"ב) דחו זה דאמרו אלא הואיל ותופס דמיו וכו' והרי שביעית וכו' ומסיק דקנס הוא ולא משום האי טעמא

³ **חידושי הרמב"ם מסכת עבודה זרה דף סב עמוד ב**

הא דאמרינן פועלים דנפשי אגרייהו קנסוה רבנן. לאו קנסא דוקא דהא לא עביד איסורא, אלא תקנה הוא להם שינהגו קדושת שביעית בשכרן, וגזרו בהן משום שמא יפרעו אותן מפירות שביעית עצמן. אבל בירושלמי אמרו בפירות עבירה היא מתניתא כלומר בפירות שביעית לאחר הביעור והיינו קנסא.

לאחר הביעור, ועדיין לא ברור מהברייתא איזה פירות אלו, הרי עבודתם אינה אלא הובלה. וזה לא כדברי הרמב"ם הכותב מלאכת שביעית האסורה. והירושלמי שהביא הרמב"ן כותב "בפירות עבודה זרה". ולא בפירות שביעית לאחר הביעור.

אלא שהבעיה העיקרית בהבנת הגמ' היא, שהמשנה בשביעית כלל לא מדברת על קנס, או סנקציה כנגד הפועל המלקט ירקות שדה המותרים בשביעית. אלא דנה על שאלה ההלכתית האם נתפסים המעות בקדושת שביעית או לא. דהיינו מה יכול המלקט את הירקות לקנות בדינר שקיבל, ואין לזה לכאורה קשר עם הברייתא של החמרים, או המשנה של הפועל העובד בין נסך.

ב. הירושלמי, אכן אינו שואל מהמשנה בשביעית על המשנה בע"ז. והוא גם לא מחלק את חילוקו של רבא בין פועל ביי"נ, ששכרו אסור, לפועל בשביעית, שהתירו שכרו בכדי חייו.

והנה בגמ' ע"ז שואל הירושלמי למה שכרו אסור, הרי רק שכר סבלות הוא נוטל, ומתרץ שקנסו הפועלים העובדים ביי"נ.

תלמוד ירושלמי מסכת עבודה זרה פרק ה דף מד טור ג /מ"א

השוכר את הפועל כו' ולא שכרו הוא נותן לו, רבי אבהו בשם רבי יוחנן קנס קנסוהו. תני, החמרים והכתפים וכל העושין בשביעי' שכרן שביעית. אמר רבי זעירא בפירות היתר היא מתניתא, והיא דהורי רבי יוחנן לאילין דבית רבי ינאי, שלא יהו נוטלין שכר בדיהן יין אלא מעות, כרבי יהודה וכו' נחמיה הורי להון. אמר רבי יילי בפירות עבודה זרה היא מתניתא, כדמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין נסך קנס קנסוהו.

ואילו בשביעית, שואל הירושלמי הפוך, למה שכרו מותר, אולם לא למה לא קנסו אותו, אלא למה אין המעות נתפסים בקדושת שביעית מן הדין?.

ירושלמי שביעית פרק ח

האומר לפועל הילך איסור זה ולקט לי ירק היום, שכרו מותר. לקט לי בו ירק היום, שכרו אסור.

גמ': מה בין האומר לקט לי, מה בין האומר לקט לי בו. רבי אבין בשם רבי יוסי בן חנינה מהלכות של עימעום היא. רבי שמעון בן לקיש אמר, במראה לו את הקולח שאינו אלא כנותן לו שכר רגלו. רבי יוחנן אמר אפילו לא הראה לו כמי שהראה לו.

הירושלמי מתרץ שלשה תירוצים, או שהיתר שכרו של הפועל בשביעית, הוא מהלכות של עמעום (לא ברור מה הכוונה).

ר"ל אומר שמדובר שהראה לו את הירק שיביא לו, פירוש שמה שכתוב ברישא ששכרו מותר מדובר שהראה לו את הקלחים שרוצה שיביאם לו והרי שכרו נחשב כשכר הבאה בלבד ולכן מותר, ואילו בסיפא שכתוב ששכרו אסור מדבר שאינו מראה לו מה להביא לו,

ומלבד שעצם הסברא לחלק בין מראה לו לאינו מראה לו אינה מובנת, אם שכר עבודה אסור מה אכפת אם הראה או לא. ועוד הרי החילוק הזה לא כתוב במשנה, שמחלקת בין אומר לו "בו" לאינו אומר לו "בו"? ולא מחלקת בין מראה לו לאינו מראה לו

ר' יוחנן אומר שתמיד שכר עבודה בשביעית מותר. ומשמע בהמשך שר"י מקל בשביעית שהיא מדרבנן. אולם זה לא מתרץ למה שכר החמרים בשביעית אסור.

ממשיך הירושלמי ושואל על ר"ל:

" מתני' פליגא על ריש לקיש דתני השוכר את הפועל להביא יין לחולה או תפוח לחולה. אם הביא חייב ליתן לו. ואם לאו אינו חייב ליתן לו. אבל אם אמר לו יין לחולה ממקום פלוני. תפוח לחולה ממקום פלוני. בין שהביא בין שלא הביא חייב ליתן לו. שכר רגליו הוא נותן לו. מה עבד לה רבי שמעון בן לקיש פתר לה במראה לו".

השאלה היא מהסיפא ששלח שליח להביא תפוח ממקום פלוני ולא הביא למרות שלא הראה לו בידו חייב לשלם לו, כי את שכר רגליו הוא שכר, מתרצת הגמ' במראה לו.

וצריך להבין, הרי גם במשנה לא כתוב במראה לו, אלא שר"ל מעמיד במראה לו, ומה היתה השאלה, הרי הוא יכול גם כן להעמיד במראה לו. אלא שלא הגיוני להעמיד שהשאלה היתה שאם הראה לו את התפוח ולא הביא למה עליו לשלם. כי זוהי מציאות מוזרה להעמיד במראה לו את התפוח ולא מביא אותו. בפשטות הבריתא מדברת ששלחו למקום שאינו יודע בוודאות אם יש שם תפוח, והלך ולא מצא תפוח חייב לשלם לו. אבל אם מראה לו אותו מה ההגיון שאם לא הביא יהיה חייב לשלם.

ג. כדי להבהיר את העניין נבדוק מה משמעות שכר פועל:

תוספתא מסכת בבא מציעא פרק ז' הלכה ג'

השוכר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם.

הלכה ד

השוכר את הפועל להביא קנים ודוקרנים לכרם והלך ולא הביא נותן לו שכר משלם השוכר את הפועל להביא ענבים ותפוחים ודרמסקנות לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו שכרו משלם

הגמ' בבא קמא דנה על מי שטבע חמורו בנהר, ואדם דרש מחיר גבוה על הצלת החמור, ובעל החמור הסכים, אלא שלא הצליח להצילו.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף קטז עמוד א

בעא מיניה רב מרבי: ירד להציל ולא הציל, מהו אמר לו: וזו שאילה, אין לו אלא שכרו. איתיביה: השוכר את הפועל להביא כרוב ודורמסקנין לחולה, והלך ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם א"ל: מי דמי התם עביד שליח שליחותיה, הכא לא עביד שליח שליחותיה.

וקשה שהרי במקור בתוספתא כתוב גם: "השוכר את הפועל להביא קנים ודוקרנים לכרם והלך ולא הביא נותן לו שכר משלם", ושם הרי לא עביד שליחותיה, ומקבל שכרו משלם ומה זה שונה מירד להציל ולא הציל?.

רמב"ם הלכות שכירות פרק ט הלכה ח

השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה יביא נותן לו שכרו משלם, שכרו להביא קנים לכרם והלך ולא מצא ולא הביא נותן לו שכרו משלם, שכרו להביא כרוב ודורמסקנין לחולה והלך ומצאו שמת או הבריא לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו כל שכרו וכן כל כיוצא בזה. /השגת הראב"ד/ השוכר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום וכו' שכרו להביא קנים לכרם וכו' שכרו להביא כרוב וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. א"א כן הוא לשון התוספתא אבל בגמ' דהשוכר את האומנין מסיים בה אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן עכ"ל.

הרמב"ם מביא את לשון התוספתא במלואה, ושואל הראב"ד הרי בבבלי ב"ק משמע שרק אם הביא את השליחות אלא שהחולה מת מקבל שכרו משלם ואילו אם לא הביא אין לו אלא

שכרו, וכך גם טוען הראב"ד, לפי מסקנת הגמ' צריך להיות שהשוכר את הפועל להביא קנים לכרם והלך ולא מצא לא יקבל שכר מלא.

אולם ביותר קשה שהרי הרמב"ם עצמו בפ"ב מהלכות גזילה ה"ד כותב

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יב הלכה ד
ירד להציל ולא הציל אין לו אלא שכרו הראוי לו.

והרי הגמ' מדמה את הדין של ירד להציל לשליח שלא עשה שליחותו ושם פסק שמקבל כל שכרו?

וצריך להסביר :

ההבדל בין עבודה בשכירות לעבודה בקבלנות היא ששכיר מקבל שכר עבודה יומי ללא קשר לתפוקה או לתוצאה, ואילו קבלן מקבל שכר רק עבור התוצאה אם סיפק את הסחורה מקבל שכר ואם לא אינו מקבל כלום.

יש מחלוקת עקרונית בין הבבלי והירושלמי מה דינו של פועל שנשכר לביצוע עבודה מיוחדת כמו להביא תפוח לחולה, או להציל חמור טובע, והמחיר נגזר מהמומחיות והיחודיות של השליחות ללא הגדרת שעות עבודה, זוהי מורכבות של עבודה בשכירות לעבודה בקבלנות, הבבלי סובר שזוהי שכירות פועל רגילה, אלא שאם יצליח לבצע יקבל שכר מלא גבוה כפי שהוסכם, ואם לא יצליח, יקבל שכר יומי רגיל, ואילו הירושלמי סובר שזוהי קבלנות, ורק אם יצליח יקבל שכר מלא ואם לא יצליח לא יקבל כלום,

הבבלי בב"ק קט"ז. מדבר שהמציל דורש מחיר מיוחד עבור ההצלה. וזהו המקרה שבו חולקים הבבלי והירושלמי, שואלת הגמ' ירד להציל ולא הציל מה הדין, ומתרכת הגמ' שודאי מקבל רק שכר פועל רגיל, ושואלת הגמ' מהתוספתא ששכרו להביא תפוח לחולה ומצאו שמת נותן לו כל שכרו, ומתרכת הגמ' שכאן הוא לא הביא את התוצאה שהבטיח ולכן מקבל רק שכר יומי, ואילו שם הוא הביא את התפוח ולכן מקבל את כל השכר וזה שהחולה מת לא משנה כלום.

וברור על כן שאין לשאול מהשוכר את הפועל להביא קנים מן הכרם ולא מצא שמשלם לו שכר משלם, כי מדובר בפועל לפעולה רגילה ושכר יומי רגיל ושכרו משלם הכוונה שלא כפועל בטל אלא שכר עבודה יומי רגיל,

הירושלמי לעומת זה כותב את התוספתא אחרת :

"דתני השוכר את הפועל להביא יין לחולה או תפוח לחולה אם הביא חייב ליתן לו ואם לאו אינו חייב ליתן לו".

משמע כי אם לא הביא את התפוח אינו מקבל כלום וזהו כמו קבלנות, ולפי הירושלמי ירד להציל ולא הציל באמת לא יקבל כלום.

(וכן משמע בירושלמי שאומר שאם ירד להציל והחמור עלה מעצמו אינו מקבל כלום, וזה לכאורה חולק על הבבלי הקובע שירד להציל ולא הציל משלם לו שכר רגיל, כי מה אכפת לנו אם מת או עלה בעצמו?).

ולפי זה תתורץ שאלת הרמב"ן על הרמב"ם והראב"ד הסוברים שאם שכר את הפועל להשקות והתחיל וירדו גשמים זכה בשכרו, ושואל הרמב"ן עליהם מהירושלמי האומר שאם החמור עלה מאיליו אינו משלם לו כלום, אולם כפי שהסברנו הרי זו מחלוקת בבלי וירושלמי, והרמב"ם והראב"ד פסקו כבבלי ואין כאן מקום להאריך).

ועתה ברור הרמב"ם שלומד כבבלי:

" ירד להציל ולא הציל אין לו אלא שכרו הראוי לו " דהיינו שכר יומי רגיל ולא כמה שסיכם על שכר מיוחד

" השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה יביא נותן לו שכרו משלם, שכרו להביא קנים לכרם והלך ולא מצא ולא הביא נותן לו שכרו משלם, " כאן מדובר בפועל רגיל ושליחות רגילה ומשלם לו שכר יומי רגיל ולא כפועל בטל

" שכרו להביא כרוב ודורמסקנין לחולה והלך ומצאו שמת או הבריא לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו כל שכרו וכן כל כיוצא בזה. "

אבל אם שכרו לשליחות מיוחדת במחיר מיוחד אם הצליח מקבל כל שכרו אפילו שהחולה מת או הבריא, ואם לא הצליח מקבל רק שכר יומי.

ועתה נחזור לירושלמי

הירושלמי סובר ששכר עבודה יומי, אינו נחשב כחלק משוי המוצר, למרות שירק בגינה עולה שקל לקילו, וירק קטוף עולה 2 שקל לקילו, וירק שהובל לשוק עולה 4 שקל לקילו, וברור שהמחיר של המוצר הינו עלות העבודה שהושקעה בו. בכ"ז למרות שהעבודה המושקעת נחשבת כחלק מהמוצר, שכר העבודה לא נחשב כתמורת חלק מהמוצר. אולם שכר אומן, או שכר עבודה לטיוב מוצר שניתן בקבלנות, דהיינו אם הפועל מטייב את המוצר יקבל שכר ואם לא יצליח לא יקבל שכר. טיוב זה נחשב כחלק מהמוצר, ושכר הקבלנות שקיבל, הינו כמכירת חלק מהמוצר.

הירושלמי בע"ז מעמיד בפועל שכיר, ושואל למה שכרו של הפועל אסור, הרי שכר רגליו הוא נותן לו. ומתרץ הירושלמי כי קנס קנסו את הפועל. והוא משווה את הדין הזה לחמרים שנשכרו לעבודה האסורה בפ"ש. שהדמים קדושים בק"ש. והירושלמי לא מחלק בין המשנה של פועל הלוקט ירקות שדה בשביעית, לחמרים העובדים בפירות שביעית, כמו שמחלק הבבלי שעל הפועל הקילו.

אולם במשנה בשביעית למד הירושלמי, שלא מדובר בפועל יומי בעבודה אסורה בפירות שביעית, ששכרו אסור מדין קנס. אלא כאן מדובר בפעולה מותרת, בקבלנות, של להביא ירקות שדה שאינם מצויים בשביעית, כאשר אין ירקות בשוק, שהרי הירקות הרגילים אסורים מדין ספיחים. בדיוק כמו להביא תפוח לחולה. ולכן שואל הירושלמי, שהמעות היו צריכים להיות אסורים מדין מעות שביעית בין אמר לו "בו", ובין לא אמר "בו". כי אין כאן שכר פועל יומי כלל, אלא זוהי עבודת קבלנות, שהוא משלם לו עבור התמורה, הירקות, כמו להביא תפוח לחולה. וזה דמי שביעית. ולכן שואל הירושלמי "מה בין לקוט לי ללקוט לי בו", הרי צריך להיות הדמים דמי שביעית מעיקר הדין.

מתרץ הירושלמי בתירוץ ראשון שזה מהלכות עמימות שהתירו כאשר הלשון נראית כאילו (מעומעמת) שכר רגליו הוא נותן לו, בדיוק כמו שלא יאמר לחברו תעלה מע"ש לירושלים תמורת חלק מהפירות, אלא יאמר עלה אותם שנאכל בשותפות. למרות שלמעשה הוא נותן לו מע"ש בשכר העבודה. אולם היות והוא אומר לו בלשון שאינה משתמעת כשכר עבודה התירו.

ר"ל אומר, כי למרות שלכאורה היה צריך לאסור את המעות, מה שכתוב ברישא שהמעות מותרות, מדובר שמראה לו את הירקות, ושוכר אותו רק לפעולת הלקיטה וההובלה אליו. אולם בסיפא כתוב לקוט לי בו, דהיינו לא אומר שהתשלום עבור הפעולה הזו (לקיטת ירקות אלו והובלתם), אלא אומר לו תביא לי ירקות בערך של דינר. דהיינו מחיר קבלנות ולא מחיר שכר רגליו ולכן המעות נתפסים בק"ש.

ר"י אומר כי גם אם לא הראה לו אותם מספיק שלא אומר "בו" אלא אם אומר לקוט לי, כל כמה שאפשר להסביר שכוונתו לשלם לו על הלקיטה ולא על הירקות התירו, ורק כאשר אומר בו שמשמע מדבריו שהוא משלם עבור הירקות אסור.

שואלת הגמ' על ר"ל, מהבריתא שהשוכר את הפועל להביא תפוח לחולה ממקום פלוני משלם לו שכר רגליו, וזה דומה בדיוק למשנה, ששוכר פועל ללקט ירקות, ושם משמע שהוא כשכיר יום ולא כקבלן למרות שלא הראה לו.

מתרצת הגמ' שר"ל סובר שאין מדובר שם למצוא תפוח לחולה, שזוהי מטלה מיוחדת, והתשלום עבור התפוח. אלא שכירות להובלת תפוח הנמצא במקום פלוני, ולכן זה כמו מראה לו תפוח קיים. וזה בדיוק הסיבה שבמשנה אם מראה לו את הירקות הרי זו לא מטלה למצוא ירקות אלא להביא אותם.

יוצא שלפי הירושלמי אין בכלל קושיה בין המשנה בע"ז המדברת על פועל העושה ביין נסך, ששכרו אסור מדין קנס, לפועל המביא ירקות שדה, ששכרו שביעית מעיקר הדין, ורק אם הראה לו את הקלחים ושילם לו עבור הבאתם, הדמים מותרים. ולכן הירושלמי שואל רק מהבריתא של החמרים ששכרם שביעית, ומעמיד בעושים עבודה אסורה בפירות שביעית, ולכן שכרם שביעית מקנס כמו שקנסו את הפועל ביי"נ.

ההסבר בבבלי

הבבלי, לעומת זאת לומד, כי אם אמר לו הילך דינר ולקט לי ירק היום אין המעות דמי שביעית. כי הוא הרי סובר שהשולח להביא תפוח אפילו שלא הביא משלם לו. כי שכירות פועל אפילו לביצוע משימה, אפילו ללא הגדרת כמות, וללא הגבלת זמן, אין זה קבלנות אלא שכר עבודה. ולכן המעות לא נתפסות בק"ש. ורק אם אמר לו לקוט לי בו ירק היום הרי משלם לו עבור הירק. כי אמר לו הבא לי ירק בשווי דינר, הרי לא שכרו כלל לעבודה אלא קנה ממנו ירק בדינר, ולכן התמורה הוא דמי שביעית.

ולכן כאשר הגמ' בע"ז שואלת למה שכר הפועל אסור, ומשווה את שכר העבודה לדמי איסור הנאה, הכוונה שהגמ' הבינה, שיש לראות בשכר עבודה יומי כחלק מתמורה עבור השבחת המוצר. ולכן שואלת שיי"נ זה כמו כל איסורי הנאה שאינם תופסים דמיהם, וא"כ גם שכר הפועל לא יתפוס דמיו.

והגמ' מתרצת, שהיות ועכו"ם תופסת דמיה, ולכן שכר פועל יומי בעכו"ם אסור מעיקר הדין, קנסו שכר הפועל ביי"נ, משום ע"ז.

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק ז

עבר ומכר עבודת כוכבים או אחד ממשמשיה או תקרובת שלה הרי הדמים אסורין בהנאה ואוסרין בכל שהן כעבודת כוכבים שנאמר "והיית חרם כמוהו" כל מה שאתה מביא מעבודת כוכבים ומכל משמשיה ותקרובתה הרי היא כמוה.

הרמב"ם למד שהגמ' בע"ז הבינה ששכר עבודה שהושקע במוצר נחשב כחלק משווי של המוצר. כי ערכו של המוצר נקבע לפי מחירו בשוק, ומחיר המוצר הינו תמיד שיכלול העבודה שהושקעה ביצירתו, הובלתו, מכירתו, וכו'.

ולכן הבין הבבלי שהסיבה היחידה ששכר פועל יאסר היא כי שכרו מהווה חלק מדמיו, ולכן שואל הרי באיסורי הנאה אין דמיו נתפסים, ולמה ששכר פועל ביי"נ יתפס, ומתרץ הבבלי, כי דמי עכו"ם כן נתפסים, ולכן גם שכר פועל בעכו"ם יתפס, וביי"נ קנסו משום חומרת עכו"ם.

דהיינו לדעת הרמב"ם, הגמ' במסקנה נשארת שהסיבה ששכר העבודה ביי"נ נאסר, היא בגלל שע"ז תופסת דמיה, ומימלא גם שכר העבודה הוא דמיה. והגזירה היא רק על יי"נ.

ולכן ממשיכה הגמ' ושואלת, אם שכר נחשב כדמי המוצר, אין הבדל בין שביעית שתופסת דמיה, לעכו"ם שתופס דמיו, וא"כ שכר פועל בפירות שביעית, יתפס כמו דמי פירות.

ומתרת הגמ' בדיוק כלשון הירושלמי: "אמר ר' אבהו אר' יוחנן קנס קנסו בחמרים וביי"נ". דהיינו הגמ' חוזרת בה מההשוואה למשנה בשביעית: "האומר לפועל הא לך דינר ולקט לי ירק". (כי שם במשנה נאמרו כמה תירוצים כמובא בירושלמי). אלא מתרת שקנס קנסו שכר פועל ביי"נ, ושכר חמרים בעבודת שביעית אסורה,

ומסביר רבא, למה הברייטא אומרת רק על קנס על שכר החמרים העושים עבודה אסורה בשביעית, ולא אומרת לקנס כל שכר פועל שעושה עבודה אסורה בשביעית. ומתוך שעל שכר פועל לא גזרו בכדי חייו, אבל הגמ' לא אומרת את זה על המשנה בשביעית, המדברת על הפועל, אלא על הברייטא של החמרים.

הרמב"ם שסובר כבבלי בפועל שנשכר להביא תפוח לחולה ובירד להציל ולא הציל, לומד גם במשנה בשביעית כבבלי. אולם הרי המשנה בשביעית מדברת על ירקות שדה, והפועל שמביאם אינו עושה מלאכה האסורה, והשכר אינו תמורה לפירות אלא להבאתם. ולכן בפועל בשביעית, שמדובר על ליקוט ירקות שדה שאינם אסורים, אולם קדושים בק"ש, כתב רק חילוק בין אמר לו "בו", שאז הדינר הוא מחיר הירקות. ללא אמר "בו", שאז הדינר הוא שכר עבודה, ומותר. כי הוא פוסק כר"י בירושלמי שאפילו לא הראה לו, שכרו מותר.

אולם החמרים, שכן קנסו. הוא מעמיד כירושלמי בע"ז. כי הם עשו מלאכה האסורה בפירות שביעית, ומה שכתב שבפועל לא קנסו בכדי חייו, לא על המקרה של המשנה בשביעית כתב, אלא על הדין שקנסו את חמרים, כפי שאמר רבא בבבלי, ולכן כתב בהלכה י"ג, שאפילו אם לקח פועל למלאכה האסורה בשביעית, כמו החמרים, שכרו יהיה מותר בכדי חייו.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ו הלכה יב

האומר לפועל הא לך איסר זה ולקט לי ירק היום שכרו מותר ואינו כדמי שביעית, אלא מוציאו בכל מה שירצה, ולא קנסו הפועל להיות שכרו כדמי שביעית, ואם אמר לו לקט לי בו היום ירק, ה"ז כדמי שביעית ואינו מוציאו אלא באכילה ושתייה כפירות שביעית.

הלכה יג

החמרים העושים בפירות שביעית מלאכת שביעית האסורה, כגון שהביאו יותר מדאי הרי שכרן כדמי שביעית, ודבר זה קנס להם, ומפני מה קנסו בשכר החמרים ולא קנסו בשכר הפועל, מפני ששכרו מעט לא קנסו בו משום כדי חייו.